

Forord

Hvad er meningen?

En præstedatter bliver guvernante på et engelsk gods, hun ser spøgelser på taget, klemmer livet af et af småbørnene og nedskriver derefter sine mærkelige oplevelser. En ung beundrer gemmer manuskriptet og læser det mange år senere op til underholdning for en sluttet kreds omkring en kaminild. En tilhører udgiver historien og giver den titlen *Skruen strammes*. På titelbladet figurerer yderligere forfatternavnet Henry James.

Året er 1898. Anmelderne finder historien ond, modbydelig og depraveret, forfatteren derimod finder de genial. James siger om meningen med historien, at den skal fange de læsere, der tror sig kløgtige nok til at undslippe den.

Nu er året 1934. Den store mandlige litteraturkritiker Edmund Wilson, meget indflydelsesrig i USA i mellemkrigstiden, påstår, at guvernantens ideer er et udslag af en seksualneurose og mener dermed at have fanget James og hans guvernante i psykoanalysens fælde.

Så er vi fremme ved 1977. Den fascinerende kvindelige litteraturkritiker og kreative dekonstruktionist Shoshana Felman påstår, at Wilson har påduttet guvernanten sine egne forestillinger om neurotiske guvernanter, og at alle andre fortolkninger af romanen i øvrigt sidder fast i den samme fælde: analytikerne kan kun finde den mening i teksten, som de i forvejen har i tankerne, og som teksten påtvinger dem. Litteraturforskerne tror, at de kan fortolke en sandhed ud af James' værk, men alt hvad de kan er at producere en læsning af teksten, der fremhæver deres egne fikse ideer.

Hvad er meningen, må man så spørge, med James' roman og med tekstanalysen som videnskab? Er teori blevet litteratur, er læsning blevet tekstproduktion, er kritikens objekt blevet subjekt?

Disse centrale og aktuelle spørgsmål forsøger *Nils Gunder Hansen* at besvare i artiklen »Når skruerne strammes«. Han redegør først for James' romans tolkningshistorie og de forskellige kritiske positioner, denne historie har efterladt, hvorefter han, foranlediget af Felmans kontroversielle James-essay, rejser det principielle spørgsmål, om der findes tolkninger af litterære tekster, der er mere meningsfulde end andre, og hvordan det er muligt for litteraturvidenskaben at skille de meningsløse fra. Er James' roman en

ophidsende spøgelseshistorie, en seksualneurotisk sygehistorie eller en allegori på børneopdragelse eller det hele på én gang? Gunder Hansen peger på, at Felmans seneste stramning af fortolkningsskruen om James' tekst kun kan nå sit analytiske mål ved overhovedet at afholde sig fra at gå ind i teksten og levere en ny fortolkning. Felman læser ikke teksten selv, men kun de eksisterende læsninger, men derved ugyldiggør hun romanens indhold, og hendes analytiske praksis bidrager til at opløse litteraturvidenskabens erkendelsesrum.

Som indledning til sin analyse har Nils Gunder Hansen redigeret og oversat et uddrag af Felmans James-essay, for at give *K&K*'s læsere mulighed for at følge Felman selv i rollen både som læser, som analytiker og som skribent. Felmans essay eksemplificerer det skred inden for nyere litteraturvidenskab, som den fransk-inspirede amerikanske dekonstruktion har betydet, og som *K&K* tidligere har behandlet. Det er et skred, der i opposition til en hidtil almindelige opfattelse af teksten som et afsluttet kunstværk, hvis mening en fortolkning kan bringe frem, definerer teksten som et åbent og centrumsløst væv af betydninger, der kan læses på stadig nye måder.

Dermed flyttes interessen imidlertid også fra den videnskabelige rekonstruktion af tekstens mangeartede litterære, historiske og psykologiske kontekst, som er fortolkningens mulighedsbetingelse, og til læserne selv, hvilket for den ældre litteraturs vedkommende vil sige litteraturforskerne. De professionelle litteraters tid som formidlere af gode og sande tolkninger til studenter og en mindre kyndig offentlighed synes dermed forbi. Man kunne få den tanke, at dekonstruktionens udbredelse i USA er et udtryk for, at litteraturbranchens universitære gren har opgivet kontakten til det bredere publikum, hvis fritid i stigende grad programmeres af de elektroniske medier, således at litteraterne nu er henvist til at interessere sig for hinanden.

I *K&K* spørger vi imidlertid stadig teksterne om, hvad meningen er og fastholder interessen for både litterær analyse og fortolkning. Efter Nils Gunder Hansens artikel følger to eksempler på, at psykoanalysen som teoretisk referenceramme kan åbne for forståelsen af centrale betydningsmønstre i en Kafka-novelle som »Die Verwandlung« og i en roman som Rilkes svært tilgængelige *Malte Laurids Brigges optegnelser*. Lisa Korsbek gennemlyser i »Forvandlingens psykoanalyse« Kafkas novelle med psykoanalysens begrebsapparat og personlighedsteori og fæstner dermed forfatterens æstetiske modernisme til hans psykologiske indsigt. Steen Beck viser i sin analyse af Rilkes roman, »Æstetens død og genopstandelse«, at der under den ved århundredskiftet karakteristiske nyromantiske kunstnertype, som Rilke har villet skildre, og som knuget af moderniteten og Guds død søger det sublime i kunsten, befinder sig en spaltet mandlig identitet, hvis

problemer snarere er grundlagt i 1800-tallets lukkede og kønsopdelte familiefærdigheder end i udviklingen af storbyernes massesamfund.

Lisbeth Gundlund Jensen's artikel »Pelle Erobrerens skæbnehistorie« er en receptionshistorisk redegørelse for Nexø's romans liv mellem hænderne på flere generationers læsere og nu også for biografpublikummets øjne. Gundlund Jensen kan ligesom Felman påvise, at læsere er forudindtagne og kun finder, hvad de har sat sig for at søge efter, men ved at placere sine læsere i en politisk-historisk kontekst kan hun yderligere belyse baggrunden for deres forskellige 'forforståelser'.

Denne temasektion om tekstanalysens teori og praksis afsluttes med *Lene Juhl's* næranalyse af Ivan Malinowskis digt »Myggesang« fra samlingen *Galgenfrist*, der viser digtet som typisk modernistisk; det handler om sin egen tilblivelse både som digterisk vision og som læserens tilskrivning af betydning.

I nummerets afsluttende artikel »Avantgardebevægelsen og nutidskunsten« diskuterer *Per Munkholm* nogle nyere teorier om forholdet mellem finkultur, hverdagsliv og det postmoderne samfunds massekultur, bl.a. Peter Bürgers, Andreas Huyssens og Peter Weiss' kendteste bøger.

I anmeldelseafdelingen behandler *Jørgen Holmgaard* det første bind i Gyldendals endnu uafsluttede *Verdens litteraturhistorie*, og *Lise Busk-Jensen* vurderer to nye universitetspublikationers forsøg på at aktualisere romantikken.

Red.